תורה אור

מתני' הדלת שבמוקצה וחדקים שבפרצה ומחצלות אין נועלין בהן אלא אם כן גבוהים מן הארץ : **גמ'** ורמינהו דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקנקן הנגרר בזמן שקשורין ותלויין נועלין בהן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב אמר אביי בשיש להם ציר רבא אמר בשהיה להן ציר מיתיבי דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקנקן הנגרר בזמן שקשורין ותלויין וגבוהים מן הארץ אפילו מלא נימא נועלין בהן, ואם לאו אין נועלין בהן אביי מתרץ לטעמיה, ורבא מתרץ לטעמיה: אביי מתרץ לטעמיה או שיש להן ציר או שגבוהין מן הארץ רבא מתרץ לטעמיה כשהיה להן ציר או שגבוהין מן הארץ ת"ר סוכי קוצים וחבילין שהתקינן לפירצה שבחצר בזמן שקשורין ותלויין נועלין בהן בשבת וא"צ לומר ביו"ט תני ר' חייא דלת אלמנה הנגררת אין נועלין בה היכי דמי דלת אלמנה איכא דאמרי דחד שיפא ואיכא דאמרי דלית ליה נשמה. *אמר רב יהודה האי מדורתא ממעלה למטה שרי, ממטה למעלה אסיר, וכן ביעתא, וכן קידרא, וכן פוריא, וכן חביתא. א"ל ההוא צדוקי לרבי יהושע בן חנניה חדקאה, דכתיב בכו טובם כחדק, אמר ליה שטיא שפיל לסיפיה דקרא דכתיב ישר ממסוכה ואלא מאי טובם כחדק כשם שחדקים הללו מגינין על הפירצה כך טובים שבנו מגינים עלינו דבר אחר טובם כחדק שמהדקין את הרשעים לגיהנם שנאמר קומי ודושי בת ציון כי קרנך אשים ברזל ופרסותיך אשים נחושה והדיקות עמים רבים וגו' : **מתני'** לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים, ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד אא"כ עשה מחיצה גבוה עשרה טפחים דברי ר' מאיר, אמרו לו מעשה בשוק של פטמים שהיה בירושלים שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שעל גבי הפתח רבי יוסי אומר שוק של צמרים הוה: **גמ'** ורבנן, אמר רבי מאיר רשות הרבים ומהדרו אינהו כרמלית {*דאמר רבה בר *) בר חנה אמר רבי יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נגעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים} אמר רב *(פפא) כאן קודם שנפרצו בה פרצות כאן לאחר שנפרצו בה פרצות רבא אמר סיפא אתאן לשערי גינה והכי קאמר וכן לא יעמוד ברשות היחיד ויפתח בכרמלית, בכרמלית ויפתח ברשות היחיד

אלא

*) [גי' סרה"ש רב הונא]

ביצה לג:

מיכה ז

ס"א רבה

מתני' הדלת שבמוקצה· רחבה שאחורי הבתים ומשום הכי נקט לה משום שאין משתמשין בה תדיר ואין בעל הבית חושש לה לעשות לה דלת תלויה כראוי וקבועה אלא זקופה כנגד הפתח וכשהוא פותח מטילה לארץ ויש שתלויות אבל נגררות לארץ : **אין נועלין בה ·** בשבת משום דעביד בנין או אפילו בשהיא תלויה ונגררת אין זה קבועה וכשהוא מגביהה על המשקוף כיון דאינה קבועה שם מחזי כבונה: **והדקים שבפרצה ·** קוצים שעשאם חבילות והתקינם לסתום בהם פרצה ופעמים שהוא פותחה : **ומחצלת ·** של קנים שקורין גליד"א : **גמ' קנקן ·** הוא כלי שאוחזין בו מאחורי המחרישה כשהן חורשין יש שנוטלים ומעמידים אותו במקום דלת כנגד הפתח : **בזמן שקשורים ותלויין ·** אלמא אתלויין הוא דקפיד אבל אגבוהים מן הארץ לא קפיד : **כשיש להן ציר ·** דמוכחא מילתא דדלת גמורה היא והרי היא קשורה ותלויה ולא מחזי כבונה : **כשהיה להם ציר ·** ואע"ג דהשתא ליכא, היכירא הוא דאיכא {ל"א טעמא דמתני' משום דחופר בארץ וקשיא לי בגוה דא"כ מאי תרלתיה דרבא דאמר כשהיה להם ציר כיון דהשתא ליכא הא קא עביד חריץ ועוד אם כן כר' יהודה בעי לאוקומיה דאמר דבר שאין מתכוין אסור : **וגבוהין ·** אלמא תרוייהו בעינן : **דלת אלמנה ·** דלת שהיא אלמנה מתקוניה : **דחד שיפא ·** עשויה מקרש אחד דהכא ודאי מחזי כבונה ונתן קרש בכותל, שאין בה היכר דלת : **נשמה ·** דילי"ש בריחים המחברין אותה : **מדורתא ·** היסק גדול : **מלמעלה למטה ·** לאחוז העצים העליונים באויר ולתת תחתונים מלמטה : **שרי ·** ביו"ט דאין זה בנין אהלים : **מלמטה למעלה אסור ·** לתת התחתונים תחלה כדרך שעושין לפני השרים ולסדר עליונים למעלה דהיינו כעין בנין אהל וגגו אסור הכי גרסי' מלמעלה למטה שרי, מלמטה למעלה אסור וכך מצאתי בתשובת הגאונים וכן עיקר : **וכן ביעתא ·** לסדר הביצים על הגחלים על כלי ברזל שקורין גרדי"ל או על גבי שני עצים שמקיפין זה אצל זה צריך לאחוז ביצים בידו על האור וחברו יתן העצים תחתיהן : **וכן קדרא ·** כדתנן במסכת ביצה (דף לב:) אין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה ואמר רב יהודה אסור להקיף חביות תחלה להקריבן זה אצל זה ואח"כ יתן הקדרה עליהן שזה דרך בנין אבל יאחוז הקדרה באויר ואחר כך יקיף חביות תחתיה : **וכן פוריא ·** מטה שעושין שרים בדרכים ושל פרקים היא ויש להם עור ארוך מוקף לולאות וקושר הלולאות בארוכות המטה וכשהוא פורקן מתיר הלולאות והעור טפל והמתקנו ביו"ט צריך לאחוז העור שטוח מלמעלה ואח"כ יביאו הרגלים עם הארוכות ויושיבוהו תחתיו אבל לא יושיבוהו תחלה על רגליו ואח"כ ישטח העור : **וכן חביתא ·** כשמסדר חביות במרתף שורה על שורה חביות של חרס הן כעין כדין גדולים ומדקדק לרב יהודה הכא גבי מתני' ש"מ טעמא דמתני' משום בנין ולא משום חופר : **חידקאה ·** משול כקוץ : **טובם כחדק ·** טובים שבהם כקוצים : **שפיל לסיפיה דקרא ·** השפל עיניך לשפלו של מקרא לסופו- תרגום שלשבח הוא : **ישר ממסוכה ·** הישרים שבנו מגינים עלינו כסוכה : **מסדקין ·** כמו ושחקת ממנה הדק (שמות ל) : **קומי ודושי כו' ·** סיפיה דקרא והדיקות עמים : **מתני' לא יעמוד (א) ברשות היחיד ·** ויטול מפתח המונח ברשות הרבים ויפתח בו פתח חנות שברשות הרבים ואע"פ שאין ממקום מפתח לפתח ארבע אמות, גזירה שמא יכניס המפתח אצלו וכן לא יעמוד אדם ברשות הרבים ויושיט ידו למעלה גבוה מעשרה ורוחב ארבעה כגון מפתח חנות המונח על גגו ויטול שם המפתח ויפתח בה החנות והוא גבוה למעלה מעשרה גזירה שמא יביאנה אצלו לתוך עשרה : **אא"כ עשו לה מחיצה ·** ויעמוד בתוכה ואסיפא קאי : **פטמין ·** קנבים : **נועלין ·** פתח חנותן ועומדין ברשות הרבים והמנעול למעלה מעשרה : **צמרים ·** מוכרי צמר : **גמ' ומהדרו ליה אינהו כרמלית ·** בתמיה דהא ירושלים כולה כרמלית היא שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו דהואיל ודלתותיה ננעלות בלילה מערבין את כולה : **חייבין עליה ·** דעיר של רבים היא שאוכלוסין הרבה באין לה אבל עכשיו דדלתותיה ננעלות לאו רשות הרבים שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה וכיון (ב) דכרמלית לית לן למיגזר שלא יעמוד בה ויפתח ברשות היחיד דילמא מייתי ליה דאי כמי מייתי לגביה שבות בעלמא היא וגזירה לגזירה לא גזרינן : מתניתין לאחר שנפרצה בה פרצות הוא : **סיפא אתאן ·** רבנן אתו לאיפלוגי אשערי גינה- לשער גינה שהיא כרמלית וקאסר ר"מ לעמוד בה ולהושיט ידו על מקום גבוה עשרה ורוחב ארבעה שהוא רשות היחיד ויטול מפתח (ג) המנעול הגבוה מעשרה : **לא יעמוד ברה"י ·** כגון בחצירו ויושיט ידו לגנת דרך חור או סדק ויטול בו מפתח ויפתח בה מנעול מתוך הגינה שמא ימשך המפתח אליו ומחמיר רבי מאיר אפילו ברשויות דרבנן וכן לא יעמוד בגינה ויושיט ידו למקום גבוה עשרה ורוחב ארבעה שהוא רשות היחיד ומפתח מונח בו ויפתח מנעול למעלה מעשרה · גינה=כרמלית היא דהויא יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה :

אלא

מיתיבי דלת הנגררת · בלאו הכי הוה מצי לאקשויי רישא לסיפא דקרי לה נגררת וקרי לה גבוהין מן הארץ והוה מצי למימר וליטעמיך : **דלת** אלמנה הנגררת אין נועלין בה · פי' ר"י דאיירי כשיש להן ציר דאי אין להן ציר מאי איריא דלת אלמנה אפי' דלת אחרינא נמי :

וכן ביעתא · פי' בקונט' שמסדר ביצים על כלי ברזל שקורין גרדי"ל בלע"ז ואין נראה לר"י (ד) דדרך בנין בכך שהרי כל המחיצות עשויות כבר ולא דמו לחבית ופוריא דמסדר זו אצל זו , ותדע שהרי היתר פשוט הוא להניח קדירה על גבי טרפידא (ה) ונראה לר"י לפרש שמסדר עצים או בילים ומניח ביצה על גביהן . ומה שאנו מסדרין ככר מכאן וככר מכאן וככר על גביהם או בספר ליכא איסורא אלא כשצריך לאויר שתחתיהם אי נמי לא דמי לבנין אלא כשעושה על גבי הקרקע ולא על השלחן :

מביא

מו א ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיג סעיף ג :

מז ג מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ד :

מח ד ה מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' יד סמג לאוין עה טור ש"ע א"ח סי' תקב סעיף א :

מט ו מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שנ סעיף א :

◆

רבינו חננאל

ליבי גדולים עד דמטו מאוניך עד לארעא . ונשבע לה אם תשיב ידו ולא יעשה לה יהי רצון דנשמתיה שונרא לרישיה דההוא תרנגולא : הדלת שבמוקצה והדקין שבפרצה כו' . מקום מוקצה שאינו שוה לכרמלית וגבוה מטנה שנעשה מוקצה מן כרמלית והיא כמין דיר וסהר ועשה לאותו מקום דלת . חדקין שבפרצה כדכתיב טובם כחדק והן הקוצין שסותמין בהן הפרצה שלא ליכנס בדיר גנב או חיה רעה והמחצלאות כמשמען אין נועלין בהן אא"כ גבוהין מן הארץ : ורמינהו דלת הנגררת וקנקן הנגרר בזמן שקשורין ותלויין נועלין בהן בשבת ואין צריך לומר בי"ט . הנה אע"פ שאין גבוהין נועלין בהן. ופריק אביי כשיש בהן ציר.כדכתיב הדלת תסוב על צירה והיא עקב אלברוב . רבא אמר כשהיה להם ציר כלומר כיון שהיה להן ציר אין סוגרין להן בדוחק . לפיכך אין חורצין חריץ בעת שסותמין לפיכך מותר. ומותבינן עלייהו דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקנקן הנגרר בזמן שיש להן ציר וגבוהין מן הארץ אפי' כמלא נימא נועלין בהן ואם לאו אין נועלין בהן אביי מתרץ לטעמיה בשיש להן ציר או גבוהין מן הארץ . רבא מתרץ לטעמיה כשהיה להן ציר או כשהיו גבוהין מן הארץ . ת"ר סוכי קוצין וחבילי עצים שהתקינן לפרצה שבחצר [בזמן] שקשורין ותלויין נועלין בהן בשבת : ה"ד דלת אלמנה אמרי לה דחד שיפא . פי' לוח אחד כדכתיב וכפים מעץ יענה ומתרגמינן שיפא ואמרי לה דלית לה כשימי ויש שגורסין שיכא פי' שיבא שאינה נצמדת משתי צדדיה והוא מלשון צמידים דמתרגמינן שבכין. פי' נשמא בית קבול של ציר שהוא כמלבן אלא יורדת ומשתקעת בארץ . אמר רב יהודה האי מדורתא כו' שמעתא זו עיקרה ביו"ם וכבר פירשנוה שם בענין אין מקיפין ב' חביות לשפות עליה את הקדירה ואין סומכין את הקדירה בבקעת . וכן הדלת כל זה שאיסורו משום תולדות בנין וכיון שהזכיר בזה המקום סמיכת הדלת מושבת גם אלו שהן אסורין משום בנין בשבת . ואמר רב יהודה אם שנה מדרך בנין האי מדורתא ביו"ם ונתן העצים שעליה ממעלה למטה כגון שנתן עץ אחד תלוי בידו למעלה [מן] הכירה ונתן תחתיו עץ אחר עד שהגיע לכירה הרי אלו העצים נתנו בכירה שלא כדרך בנין מותר אבל אם נתן עץ אחד על חבירו ממטה ועלה למעלה הרי זה דרך בנין ואסור וכן קדירה אם אוחזה בידו ומניחה אבנים התחתיה שרי ואם נותן אבנים ושופת הקדרה עליה אסור . וכן ביצים שצריך לצלותן אם אוחז העליונה בידו ונותן אחרות תחתיה שרי ואם זו על זו אסור . וכן חבית כשיבקש להפותה ולסנן יינה מן השמרים אם אוחזה תלויה ומניח אבנים תחתיה נמצאת שלא כדרך בנין ושרי ואם נותן החבית על האבנים אסור וכן פוריא מפורקת לא יחבר העצים תחלה אלא אוחז העליונים ומניח התחתונים תחת העליונים ומותר . ואם נותן התחתונים ואח"כ נותן העליונים הרי אלו דרך בנין ואסור : טובם כחדק . פי' טובם שבישראל מחדקין את עובדי כוכבים בגיהנם שנאמר קומי ודושי בת ציון כי קרנך אשים ברזל ופרסותיך אשים נחושה והדיקות עמים רבים וגו' : מתני' לא יעמוד ברה"י ויפתח ברה"ר כו' ומקשינן תני ר' מאיר רה"ר ומהדרי ליה רבנן שוק של פטמין שהיה בירושלים שהיא כרמלית דא"ר יוחנן אלמלא דלתותיה נגעלות בלילה חייבין

עליה

[בערוך פירש מוכרי עופות וכ"כ הרב אלפס ופי' רש"י ביצה כב: ד"ה פטם]

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא יעמוד אדם ברשות היחיד וכו' פתח החנות שברשות הרבים ואע"פ שאין ממקום המפתח עד פתח ארבע וכו' למעלה לרשות גבוהים וכו' כגון שהיה מפתח החנות מונח על גגה ויטול שם המפתח ויפתח בה פתח החנות : (ב) ד"ה חייבין וכו' דכרמלית היא לית לן וכו' דילמא מייתי לה דאי : (ג) ד"ה סיפא וכו' ויטול מפתח ויפתח המנעול : (ד) תוס' ד"ה וכן וכו' ואין נראה לר"י דדרך · נ"ב כלומר שיהא דרך בנין בכך :

(ה) בא"ד גבי טרפי"דא· נ"ב עיין בפ' חולין דף קלא בתוס' ד"ה כל הנהו :

הארה: [illegible]

ביצה לג:

נוטגן [illegible] מותר לחבר דלת לפתח 2) סוגיא של מיחזי כבונה

[illegible] כרמלית